

Zpět

Ze světa lesních samot...

Lumír KOTHERA

„Březník! To je milý obrázek v knize, jejíž písmenka, řádky a stránky jsou psány štíhlými, zelenými smrký. Mladá Otava, Vydra, hrnou se mocným proudem z temných bezedných slatin, zurčí a zpívají si jako veselé děvče. U slatin a černých struh, nabobtnalých vodou, prostírají se temné plochy kleče, protkané plazivými, modrošedými větvemi. Na mokřících lukách, čárkovaných sítinami, bělá se poprašek suchopýru jako vločky bavlny, roztroušené po zeleném koberci.

Směrem na jih ukazuje se za horským hřebenem vrchol Luzného – veliká, kamenná pyramida, ozářená sluncem. A kolem nás, kam jen oko zabloudí, lesy a lesy, ztrnulé v tichu, zádumčivé v stínu, zasněné na sluneční straně, lesy krásné, velebné, věčné a nekonečné...”

Z dobových pramenů

„...Vystoupíš ze dveří myslivny; stojí před tebou nehybný, věčně mlčící Luzný, bělavou, kostrbatou hlavu maje v bílé mlhy nebo černé mraky zahalenu. Z pravé západní strany ohraničuje vysokou pláň lukami zelenými, šedým mechem prorostlými Plattenhausen, Velký a Malý Špicberk, z levé, východní, Moorkopf a Marberg, všesky lesem zarostlé až do těch temen; žádná hluboká roklina, žádná propast mezi horami těmito, jen úzká údolíčka na patách mírných svahů; samá slatinná poušť, příšerná, nehybná, vždy jednotvárná až k zoufání. Bídný les zimou a vlhkem ke vzrostu se nedostává; bují jen plazivá kleč, skrze ni žádná stezka nevede. Nesčíslné kmeny tlejí a hnijí po zemi; pod nimi i vůkol nich líně tekou černé vody, tu a tam v hluboké louže se stavíce. Žádný zvuk, žádný život, žádné ptáče, snad ani žádný hmyz – i těch štíplavých komárů, kteříž o dál dole takovou jsou obtíž, marně bys tu hledal.

V měsíci říjnu hory vroubící planinu přiodějí se v bílý plášť, mrazné větry honí se po delší dobu přes otevřenou pláň, ledovým svým dechem ničíc zbytky rostlinstva, než zima neobyčejně tuhá nastoupí vládu svou. V takový čas s nebezpečenstvím jest od myslivny se vzdáliti. Žádné oko v ten čas nepronikne padající spousty sněhu, ba jak je otevřeš, bodá do něho na sta křišťálových jehliček, vše kolem tebe vře, není vzduchu, není světla, neslyšíš, nevidíš...”

Karel Klostermann, lyrik šumavské přírody

Jeden z nejkrásnějších koutů šumavské přírody leží v pramenné oblasti Luzenského (Modravského) potoka. Široké údolí uzavírající po levé straně Mokřůvka (1328 m n. m.) s Mokrou (1369 m n. m.), po pravé straně Špičák (1350 m n. m.) a Šumná (1368 m n. m.).

Vrchol po staletí opředený legendami

Dominanta, vystupující z moře lesů a uzavírající toto půvabné údolí – hora Luzný (1373 m n. m.) – leží již v Bavorsku. Bezlesý kužel s rozsáhlým kamenným mořem granitových balvanů na vrcholu a vyčnívající nad okolní lesy (vrcholový kříž se tyčí jen asi čtyři sta metrů od českých hranic), nabízí jeden z vynikajících kruhových rozhledů po Šumavě a Bavorském lese; začíná od Třístoličnicku a Boubína na jihovýchodě, přes Roklan po Javor na severozápadě, do českého vnitrozemí prostupuje přes Březník, Kvildu a Modravu, aby nad Brdy pokračoval až k plzeňské Radyni. Při dobré viditelnosti můžeme spatřit i Alpy, jejichž zasněžené štíty se někdy i celé dny lesknou tak oslnivě a plasticky, že na obzoru vystupují jako mohutná, členěná hradba. U některých odborníků jméno vrcholu – známého všem těm, kdož údajně mají schopnost vnímat skryté síly země a kosmu – vyvolává ničím nepodloženou domněnku, zda název Luzný není snad odvozen od keltského slova luta – česky bažina, kterých se na úpatí nachází několik.

Vrcholem kráčely dějiny a po staletí byl opředen množstvím pověstí. Antonín Neubauer, ředitel školy v Nové Bystřici v první polovině 20. století, se v nejznámější z pověstí, nazvané „Čtveráci na Luzném“, obsažené v jeho díle „Waldersagen aus dem Land zwischen Lusen und Dreisessel“, zmiňuje o tom, jak v dobách neprostupnosti Bavorského lesa se obchodníci s karavany lopotili se zbožím po solné Zlaté stezce, jejíž jeden postranní směr, spojující Pasov s Kašperskými Horami, procházel hladkým temenem Luzného. Na vrcholu stála bouda, kde si každý z obchodníků mohl odpočinout a občerstvit se. Protože kolem byla samá pustina, leželo zboží volně a nikdo je nehlídal; každý se obsloužil sám a peníze vhodil do schránky ve skále. Mnozí nepoctivci si však chleba vzali víc, než pak zaplatili, a tak je sama příroda nakonec za trest proměnila v kusy skály. Balvanů je na Luzném hodně, a tak se zdá, že už tenkrát tu podobných návštěvníků – „čtveráků“ – procházelo dost. V jiné pověsti se píše o ohromném množství zlata, jež na Luzném ukrývají skřítkové, a které jako zlatonosný písek odplavují potůčky stékající do údolí.

Těsně pod vrcholem Luzného se nachází zvláštní místo, vyznačené starobylými hraničními kameny. Nejstarší je z roku 1692, další pochází z roku 1769 a poslední je z roku 1877. Vyznačují a opětne potvrzují neměnnost dávných hranic království českého, kurfiřtství bavorského a biskupství pasovského, které se zde setkávaly.

Nejdeštivější místo Šumavy

Na severní straně vpravo od cesty vedoucí údolím Luzenského potoka ve svahu na vyvýšenině stávala hájovna s myslivnou na Březníku – ano, na onom Pürstlingu, symbolizujícím románovou slávu šedesátých let 19. století poety kraje spisovatele Karla Klostermanna, který do tohoto odlehlého a

zapomenutého kouta Šumavy s neprostupnými pralesy, nebezpečnými bažinami s drsnou, zato však překrásnou přírodou, zasadil děj románu „Ze světa lesních samot“, líčícího namáhavou práci šumavských obyvatel s jejich osudy – tvrdý život lesníků, dřevorubců, pastevců, ale i podloudníků a pytláků. Historická fořtovna je rekonstruována Správou Národního parku Šumava.

Revír Březník, vytvořený v době zvyšující se těžby dřeva v nepřístupných oblastech prášilského panství po vybudování třináctikilometrového Vchynicko-Tetovského plavebního kanálu v letech 1799 až 1800, je pro svou nadmořskou výšku 1140 metrů jedním z nejdeštivějších a nejstudenějších míst na Šumavě. Každý z místních usedlíků, který na Modravských plošinách prožije jen několik let, potvrdí, že sníh zde padá někdy ještě v červenci, že v hlubokých závějích potoků leží ještě v červnu a že mezi pozdním mrazem a prvním časným mrazem neuplyne dlouhá doba. Ostatně o zdejších podnebí, v němž průměrné roční srážky přesahují 1300 milimetrů, informuje hospodářský revírní plán roku 1863 následovně: „Vysoká poloha polesí, blízkost vysokých vrcholů, velké souvislé lesy na bavorské a české straně, rozsáhlé rašeliny a slatiny zaviňují podnebí, které je možno nazvat nejdřívějším z celé Šumavy. Na kopcích a jejich svazích, mezi kterými leží Březník s myslivnou a okolními loukami jako v kotli, zůstává sníh často do června, a mráz, který se někdy dostavuje již v srpnu, znemožňuje posečení trávy, jediného zdejšího zemědělského produktu, neboť z vysázených brambor, se kterými byly prováděny pokusy, nedostala se ani sadba...“

Karel Klostermann k tomu uvádí: „Nic, pranic neroste na Pürstlingu. Jen trávu vysokou, chutnou rodí lysiny lesní, pak ostružiny, maliny a černé jahůdky. Mouka, hrách, brambory, vše, co člověk potřebuje, čtyři až pět mil daleko musí se nakoupiti, nákladně dovážeti. A bylo dříve ještě hůře. Žádná silnice sem nevedla, jen jakás cesta krkolomná, vodami prorytá, trávou zarůstající, neboť nebylo lidských rukou, aby ji udržovaly...“

K drsnosti podnebí místa s ošlehanými stromy při okrajích lesa, jejichž mrtvé a sluncem vybílené trčící kmeny vytváří s ostatními lesními jedinci často roztodivné bizarní skupiny typické pro mrazovou kotlinu (pokryvnost smrku v porostech z posledních desetiletí se pohybuje kolem osmdesáti procent, zatímco buk se nevyskytuje a pozoruhodná je i absence jedle), družila se i opuštěnost místa. Vždyť do nejbližšího města Kašperské Hory bylo tenkrát z Březníku pět hodin cesty a do administrativního střediska panství Dlouhé Vsi plných sedm hodin! Nejbližší obec Modrava je vzdálena sedm kilometrů a do roklanské myslivny vedla pouze neschůdná cesta, trvající přes hodinu.

Ráz tehdejšího lesa

Z původních pralesů prášilského panství zůstaly na Březníku až do roku 1869 největší zbytky s výměrou na stráních kolem myslivny asi na osmdesáti hektarech. Ale ani nejstarší porosty, dosahující často stáří přes tři sta let, neměly již původní nedotčený pralesovitý charakter, neboť od třicátých let devatenáctého století byly narušovány těžbou, zpracováním vývrátů, souší na popel i palivo a paseními dobytka. Pouze lesy podél bavorských hranic mezi Šumnou a Roklanem měly v nejodlehlejších partiích ráz panenského pralesa, který současník popisuje následovně: „Bylo by nebezpečné pro poutníka místních poměrů nezaléhat, aby opustil některou z mála schůdných cest. Hromady ležícího dříví různé velikosti a síly brání průchodu podobně jako mladé smrčky, vyrůstající bujně z práchnivějících kmenů. Směs podrostů různých keřů, mechu a chrástí pokrývá půdu a zrádně zacloňuje deštěm obnažené smrkové kořeny a kamenné rozvaliny s hlubokými rozsedlinami, plnými lepkavého bahna. Podaří-li se překonati tato nebezpečí a dostati se z šera několik set let starého lesa, setká se procházející s novým zákeřným nepřitelem. Cvičené oko pozná podle řídkých, ve vzrůstu omezených smrků, že začíná mokřina, předchůdce rašeliniště; nic netušící cizinec jde však dál nabobtnalým mechem, až se mu půda pod nohama propadne...“

Kromě období nejvyššího stavu sněhu bylo v polesí živo; od léta do podzimu se kácelo, v zimě se dřevo přibližovalo na saních k potokům. Na jaře začínala plávka. V padesátých letech devatenáctého století došlo k velkým odvodňovacím pracem, čas od času, zejména v suchých letech, byly lesní plochy pronajímány místním, i bavorským sedlákům.

Lesní personál

První, dřevěný objekt myslivny a hájovny na rozlehlé mýtině Březníku, který byl jedním ze sedmi polesí prášilského velkostatku a rozprostíral se na jižním okraji panství, od východního úpatí Roklanu na jih a západ podél bavorských hranic, byl nad soutokem Černého a Modravského potoka postaven v roce 1804. V roce 1856 byla myslivna nahrazena novou budovou z kamene, postavenou nad původní myslivnou.

Tři lesní zaměstnanci - revírní lesní, příručí a hajný - jimž polesí protáhlého trojúhelníku o výměře 2143 hektarů (134 hektarů z toho byly slatiny a močály) patřilo, si na nedostatek práce stěžovat nemohli. Přesto od založení polesí v roce 1804 se na Březníku do roku 1865 vystřídalo jen pět revírníků. Poslední z nich, František Grantl, tu nepřetržitě sloužil od roku 1846. Když zemřel, nastoupil v březnu 1865 na Březník čtyřicetiletý roklanský lesní Jan Kolář, který však po třech letech místo opustil.

Přišel rok 1868. Na Březník počátkem dubna nastoupil z polesí Jaronín u Janovského Údolí šestatřicetiletý revírní lesní Václav Wolf. V knížecích schwarzenberských službách působil od svých šestnácti let, nejdříve jako praktikant na Krumlovsku, poté jako příručí na panství Protivín, a ve stejné funkci pracoval znovu na panství Krumlov. Přestože měl jenom tzv. hlavní školu a lesnickou zkoušku složil před krajským examínátorem, byl hned po svém nástupu na Březník zařazen do vyšší platové stupnice, což svědčilo buďto o jeho mimořádných lesnických vlohách, nebo možná o protekci.

Na svém novém působišti našel Wolf výtečného spolupracovníka v provizorním příručím Antonínu

Pachlerovi z rodiny zesnulého revírního lesního v Markvarci. Na Březník přišel v listopadu 1867 ze schwarzenberského panství, kde jako praktikant působil nejdříve v Domoušicích na Lounsku, aby po swokování lesnické zkoušky v roce 1861 sloužil v této oblasti postupně na několika dalších polesích. Pachler vypomáhal rovněž u pražské plavby prášilského dřeva. Svoji definitivu příručí dostal 1. ledna 1869, a jak o něm zanechal údaje významný karlovarský historik inženýr Josef Ministr, zůstal svobodný, neboť podobně jako ostatní příručí schwarzenberského panství se bez nejvyššího a zcela mimořádně udělovaného povolení nesměl ženit.

Pachler jako příručí byl v listopadu 1869 přeložen na Vodňansko a na jeho místo nastoupil sedmatřicetiletý Ferdinand Frankenberg, příručí z krumlovského panství, který službu na Březníku vykonával do července 1871, kdy místo opustil a odešel na panství Vimperk do polesí Včelná. Václav Wolf jako vedoucí polesí zůstal na Březníku do počátku září 1870, než ve stejné funkci přešel na polesí Schwarzwald v okrese Planá na českokrumlovském panství. Vystřídal ho devětačtyřicetiletý Matyáš Říha, přeložený na Březník z hlubockého panství, kde sloužil jako příručí. Z roku 1872 známe z Březníku jméno opět nového příručího, dvaatřicetiletého Jana Stindla.

Přepadení myslivny pytláky

Obrovské těžby dřeva na prášilském panství, jeho plavba a později i rozsáhlé meliorační a zalesňovací práce neumožňovaly schwarzenberským lesním zaměstnancům, aby se v plné míře věnovali pěstování a ochraně zvěře, která ostatně pro mimořádně nepříznivé podnebí a vysoký stav sněhu odcházela do nižších poloh. Z hlášení o provedených odstřelech užitkové zvěře vyplývá, že za rok 1867 bylo na Březníku uloveno pouze devět kusů srnčího a dva tetřevi a o tři roky později pět srnců, jedna srna a tři tetřevi.

V prostorách lesů bývalého prášilského panství v posledním dvacetiletí osmnáctého a v prvních letech devatenáctého století bylo spíše řídkým jevem i ulovení medvěda, i když některé zprávy o tom existují. Podle nedatovaného spisu přiloženého ke zprávě prášilského lesního úřadu byl v lesích Prášil složen v roce 1795 „starý krvelačný“ medvěd, který během čtyř let strhl 250 kusů pasoucího se skotu. Roku 1802 byl v prášilských lesích uloven další medvěd. Obdobnou zprávu najdeme v hlášení myslivce z Březníku z července a srpna 1808, kterou v tomto polesí oznamuje přítomnost dvou medvědů. Z roku 1839 pamatoval ulovení posledního medvěda na Prášilsku v Jezerním lese u Prášilského jezera hajný Mauzer. Bavorské prameny uvádějí posledního medvěda Šumavy a Bavorského lesa z roku 1875, uloveného na hranici za Luzným.

Tak jako na jiných panstvích se i v lesích Prášilka pytláčko, i když o krvavých střetech pytláků s lesnickým personálem jak na české, tak bavorské straně žádnou zmínku v historických pramenech neobjevíme. Při „nezákonném lovu zvěře“ – dokonce dvakrát – byl 9. listopadu 1866 přistižen dokonce syn prášilského starosty. Zapytali si rádi i příslušníci finanční stráže, přestože již v 60. letech 19. století mezi královským lesním úřadem v Schönbergu a lesním úřadem prášilského panství byla uzavřena vzájemná úmluva o společném pronásledování pytláků.

Někdy však drzost pytláků neznala mezí. V roce 1869 přišli k březnické myslivně, kterou pak prohledali, jak dramaticky ve svém románě popisuje spisovatel Karel Klostermann. Co nám o tom uvádí střízlivá služební hlášení obsáhlého fasciklu úředních německých dokladů prášilského panství o mysliveckém pychu, které kdysi objevil Josef Ministr?

V době nekalé činnosti pytláků bylo 24. srpna 1869 Prášilským lesním úřadem revírnímu lesnímu na Březníku Wolfovi připisem uloženo, aby za účelem zákroku okresního hejtmanství v Sušici u bavorských úřadů zjistil jména a bydliště bavorských pytláků, řádících v lesích. V odpovědi z 29. srpna téhož roku Wolf ve svém hlášení uvedl, že požadovaná jména ani bydliště se mu nepodařilo získat, nicméně že by se mohlo jednat o jakéhosi Plechingera a patrně i o pět bratrů z osady Mitterdorf a také o některé muže z Oberkreutzbergu. Den předtím syn dřevorubce Josefa Šlechty z Dlouhé Vsi se za nákupem vypravil do Bavorska, když při zpáteční cestě byl osloven neznámým mužem, který ho pověřil vzkazem do březnické myslivny, aby lesní „v neděli ráno 29. srpna 1869 se dostavil na setkání s muži do lesního oddílu Studená za účelem vzájemné výměny kulí“.

Za rozbřesku zmíněného dne pytláci přišli k myslivně na Březník a všemožnými způsoby (napodobením srnčího pískání, volání apod.) se revírníka snažili vylákat ven. Zřejmě nepochodili a ke střetu patrně nedošlo, nicméně na základě této události požádal lesní o posílení svého personálu četnictvem, neboť: „Jinak nebude jistota, že pytláci nevniknou do myslivny.“ Okresní hejtmanství v Sušici proto hned vyslalo na Březník jednoho nebo dva četníky, aby společně s lesními zaměstnanci provedli prohlídku lesů. Do případu se záhy vložila také bavorská strana, jak dokládá přípis bavorského nadlesního Wessenschneida z 16. září 1869, jímž prášilskému lesnímu úřadu děkuje za uznání, kterého se dostalo bavorským lesníkům za pomoc lesnímu Wolfovi z Březníku v době, kdy „v tamním polesí drže řádili pytláci“. Pátrání po pytláčích osobách bylo však v Bavorsku bezvýsledné, jak vysvětluje z dalšího přípisu okresního sušického hejtmanství prášilskému lesnímu úřadu z 20. prosince 1869.

Rázovitý hajný na Březníku

V předválečných letech v romantickém místě pod Luzným působil hajný Walter Paleček, „svérázný šumavský lesák a myslivec“, jak o něm ve své osobně laděné vzpomínce napsal kdysi Ing. Miroslav Vaněk, CSc., vynikající znalec šumavské přírody a jejího lesního a živočišného bohatství.

Palečkovo jméno i přes poměrně krátkou dobu jeho působnosti znali téměř po celé Šumavě. Jako jeden z pěti synů schwarzenberského hajného se Paleček narodil v roce 1900. Lesnictví a myslivost se vyučil praktickými zkušenostmi v lese; dva roky byl zaměstnán jako výpomocný hajný v Tyrolích,

později působil v Borové Lhotě a ve Filipově Huti. V roce 1932 se místem jeho činnosti stala Roklanská chata na samých hranicích s Bavorskem, odkud po několika mezistanicích se v roce 1937 s rodinou přestěhoval do hájovny na Březník. Jak o něm M. Vaněk zachoval, druhý den po přestěhování 24. listopadu 1937 se Paleček vydal na obchůzku revíru, když ze zálohy byl do zad zasažen brokovou střelou; v plicích mu po celý život zůstalo dvacet pět hrubých broků.

Na Březníku sloužil Paleček do roku 1939. Na dobu jeho zdejší působnosti a všechna přátelská setkání s ním, na všechny historiky, které o hajném kolovaly, když při lovech na tetřevy doprovázel význačné hosty, vzpomínal autor Palečkova životopisného pojednání. Jednou lovili tetřevy poblíž státních hranic. Když po delší době byl tokající pták konečně vypátrán a zasažen, spadl ze stromu, hajný tetřeva rychle uchopil a zastrčil pod kabát. Pak vzácného návštěvníka vybídl k urychlenému odchodu z místa. Teprve po chvíli se zastavil, tetřeva vytáhl zpod kabátu a podle mysliveckých zvyklostí šťastnému střelci gratuloval. Na otázku, proč tak činí až teď, Paleček reagoval: „Víte, ten pták zahřadoval na jiný strom než na kterém tokal, a ten strom stojí přece už v Bavorsku, proto jsme museli rychle odtud na naše území!“

Jindy tetřev po střele uletěl a na místě zůstalo jen přeražené péro z křídla. Paleček nezaváhal, péro sebral, a se slovy: „Aby nescházelo, až tetřeva dohledají“, jej uložil do náprsní tašky. K ulovení tetřeva ovšem nedošlo, čímž vzácný host byl viditelně zklamán. Paleček si však věděl rady; vypravil se do lesa sám a složil prvního tetřeva, kterého spatřil. Na kameni mu přerazil péro z křídla, horní část strčil do náprsní tašky. Potom tetřeva přinesl střelci jako „dohledaného“. Aby podal důkaz o pravdivosti svých slov, vytáhl z náprsní tašky původně získané péro a přiložil ho ke zbytku pahýlu – spokojenost byla na obou stranách.

Po svém působení na Březníku odešel Paleček do Nových Hradů na Třeboňsko, ale jak svědčí M. Vaněk, stopy Palečkovy činnosti najdeme i v komplexu lesů Boubínské obory na Vimpersku. Walter Paleček zemřel v šedesáti sedmi letech v roce 1967 a byl pochován v Horní Vltavici ve svém milovaném kraji.

Tisk

Fotogalerie:

Snímek K.
Kaasová

Snímek K.
Kaasová

Snímek E.
Studnička

Kresba B.
Skoupý